

Vlado Potočnjak - Podravina i Kvarner pomiješani na platnu jednog života

DALIBOR TALAJIĆ

1. Umjesto predgovora

*A večer već je tu
Svatko na zemljinu srcu samuje
sunčevom zrakom proboden:
a večer već je tu.
Salvatore Quasimodo
S talijanskoga prepjevao:
Boris Domagoj Biletić, 2021.*

Pjesma Salvatora Quasimoda koju je Vlado Potočnjak u slikarskom ciklusu *Život nije san* ilustrirao i koja ga je svojim direktnim ukazivanjem na golotinju kralja, naše neminovne i toliko bliske prolaznosti, možda i najviše opisala kao čovjeka i umjetnika. Naime, tema protjecanja vremena protkana je kroz čitav Potočnjakov slikarski opus. Nalazimo je u kamenu i moru, čičcima, crvenoj jeseni, bijelim zimama i njegovom tako čestom povratku na uspomene iz ranog djetinjstva.

2. Život

Već kao malo dijete, Vlado je od svog oca prisvojio slikarski pribor i time odmah zakoračio životnim putem umjetnika. *Tata mi je vrlo rano kupio malkasn, odnosno kutiju za vodene boje sa svim priborom. Uvijek sam volio te kutije...* Od svog rođenja 11. kolo-

voza 1924. godine u Strugi,¹ malom selu blizu Ludbrega u Podravini gdje su mu tada službovali roditelji (prosvjetni radnici), pa sve do svoje smrti, Vlado je neumorno slikao. Slikarstvo i umjetnost bili su konstantno prisutni u obitelji Potočnjak. Kako je i sam zapisao u pripremi materijala za nikada objavljenu monografiju: *Učitelja sam imao u kući – to je bio prije svega tata – zatim njegov brat Ivan, akademski slikar – te njegov sin Radovan – također akademski slikar.*

Vladin je otac, Juraj Potočnjak (1894. – 1964.), započeo studij slikarstva na Likovnoj akademiji u Zagrebu, ali ga spletom okolnosti napušta i završava učiteljsku školu. Bio je učitelj, pedagoški pisac, kulturni djelatnik. Od 1923. do 1927. godine ilustrator je časopisa za djecu *Čarobno vrelo*. Napisao je didaktičko-metodičke radove: *Rukovođ za crtanje* (Zagreb, 1935.), *Pisanje u osnovnoj školi* (Zagreb, 1947.). Istraživao je povijest Novog: *O imenu grada Novoga, Novi u srednjem vijeku, Lopar, Sjednički zapisnici Općine Novi od godine 1851. – 1864.* Napravio je dramaturgiju poznate novljanske narodne pjesme *Kada se Pavle ženjaše* i igrokaz *Ženidba kneza Pavla*. Inicijator je uspostave muške novljanske narodne nošnje. Napisao je radove: *Društveni život u*

¹ Naselje Struga, općina Sveti Đurd [https://hr.wikipedia.org/wiki/Struga_\(Sveti_%C4%90ur%C4%91\)](https://hr.wikipedia.org/wiki/Struga_(Sveti_%C4%90ur%C4%91))

Novom između Prvog i Drugog svjetskog rata, Bilješke Ferdinando Paladin. Bio je prvi predsjednik Kulturno umjetničkog društva *Ilija Dorčić* i osnivač Narodnog muzeja u Novom Vinodolskom 1951. godine.

Usprkos brojnim obavezama, Juraj je ostao vjeran svojoj ljubavi prema slikarstvu i nastavio je slikati u slobodno vrijeme što je ostavilo velikog traga na Vladi. Osim oca, Vlado je često spominjao strica Ivana, učenika Vlahe Bukovca i vrsnog portretista, od kojeg je također mnogo naučio. Godine 1931. obitelj Potočnjak seli u Trnovec pokraj Varaždina gdje Vlado pohađa osnovnu školu. Prva dva razreda učiteljica mu je bila majka, a u trećem i četvrtom razredu otac. Uvijek se rado sjećao tog životnog razdoblja: *Bili su to divni dani. Naskakao sam se po livadama, a u zimi nauživao snijega!* Otac mu je često zadavao likovne zadatke tako da je Vlado pogled na selo Trnovec, kao i kasnije na Novi Vinodolski, slikao svake godine te pomno uočavao promjene u prirodi i svjedočio svom slikarskom napretku. Ljetne praznike često su provodili u »staroj kući« u Novom Vinodolskom, odakle je porijeklom otac, a koju su kupili *parama koje poslala teta Mara iz Amerike.* Tu je Vlado zavolio more i primorski krajolik. Na kraju svakog ljeta odnosio bi sa sobom u Podravinu kofer pun kameinja s morskog žala. *Ipak je najveći utisak na mene učinio dodir s morem.* I tamo je nemilosrdno slikao i svoju bi sobu svakog ljeta pretvarao u galeriju dupkom punu netom završenih akvarela. *Ne velim da se nisam nakupao, ali sam često rađe sa blokom u tim toplim danima šetao po Novom i slikao nego se kupao. Vrlo je često išao sa mnom tata ili nekada pokojni Radovan. Tada bi zajedno slikali i razgovarali o gotovim slikama.* Prvu godinu gimnazije pohađa u Varaždinu. Trebao je živjeti kod bake, ali nije mogao bez obitelji pa su mu roditelji kupili bicikl. Svaki dan je odlazio u školu u Varaždin, dok se nije teško razbolio te je morao pazirati školsku godinu. Nakon prve godine školovanja u Varaždinu, 1936. godine cijela obitelj seli u Slavonski Brod gdje je Vlado počeo ozbiljnije učiti o slikarstvu. Posebno je bio

Sl. 1. Vladimir Potočnjak, Autoportret 1953.

zahvalan profesoru Juliju Tomiću koji mu je puno pomogao. U Brodu je počeo izlagati na školskim skupnim izložbama i njegov talent je odmah primijećen: ... *Osobito su se istakle slike V. Potočnjaka, učenika I. a razreda, za koje se upravo ne može vjerovati da ih je radio prvoškolac.*² Ili ... *Drugoškolac Potočnjak je poseban talent. Njegovi akvareli su bolji od svih drugih, a nadvisuje gore navedene u kombinaciji boja. Taj 12-godišnji dječak obećaje veoma mnogo, pa mu treba posvetiti naročitu pažnju.*³

Godine 1941. Vlado priređuje svoju prvu samostalnu izložbu na kojoj je izložio čak 68 radova. Na njegovu radost izložba je bila jako uspješna, dobro posjećena, a prodao je i nekoliko slika. *Na ovoj sam izložbi prodao 6 ili 8 akvarela. Znam da sam sakupio oko 1000 kuna i za te pare kupio zlatni lančić sa djetelinom svojoj djevojci.*

Sloboda, ravnopravnost i tolerancija životne su vrijednost koje je Vlado naučio od svojih roditelja i u koje je duboko vjerovao. Braneći upravo te vrijednosti Vlado je,

2 Novosti iz Broda, 15. lipnja 1937. godine

3 Novosti iz Broda, 15. lipnja 1938. godine

Sl. 2. Školska zgrada u Strugi, 1922. i 1985. prilikom posjeta Vlade i supruge Niceje

za razliku od brata i bez obzira na zabrinutost i negodovanje roditelja, kao klinac od 18 godina otišao u partizane. Za vrijeme rata crtežima bilježi ratna zbivanja, ilustrira novine i piše ratni dnevnik. Grafički je uređivao i ilustrirao brigadne i bataljunske novine, izrađivao prigodne zidne novine, pripremao propagandni materijal, uređivao pozornice i zborišta, izrađivao je naslovne stranice i ilustracije tekstova. Izradio je ukupno oko 400 ilustracija i crteža. Prikazi su vezani uz područje Slavonije, uz mjesta kojima se je tada kretala njegova brigada. Tematika iz života brigade obrađena je u tehnikama koje su u ratnim prilikama bile dostupne: u tinti, tušu i nešto u akvarelu. Zanimljivo je da je u jednom broju ratnih novina zabilježena i ratna izložba slika Vlade Potočnjaka, prikazana u oslobođenoj Tuzli, na pohodu XXVIII divizije od Beograda prema Zagrebu.⁴

4 EKL, Vanda (ur.): Vladimir Potočnjak skica za monografiju. Rijeka: Tipograf, 1984., 8.

Tijekom rata, došao je sa svojom jedinicom i u rodni kraj. Noću 5. na 6. srpnja 1944. godine zbila se poznata Druga (Ulična) bitka za Ludbreg⁵ u kojoj je izginalo blizu stotinu partizana. Vlado se nalazio u neposrednom ratnom okruženju. Svoje dojmove zabilježio je u dnevnik.⁶

2.1. Dnevnik 5. 7. 1944.

Oko tri popodne. Završio sam zidne novine »Borba u Italiji« i odnio ih u štab, ali oficiri zasjedaju. Sastanku prisustvuje i Ivan Šibl, komesar X. korpusa. Konačno akcija na Ludbreg! Noćas je padala kiša i morali smo se povući u kuću, a danas neće biti ni toga. Napadamo Ludbreg. Zanima me ishod borbe. Bit će teško i krvavo! Učo i ja idemo sa štabom brigade. Prema »Šaputanju« u Ludbregu ima oko 400 ustaša...

Šest je sati popodne. Eto nas u šumi iznad sela Rijeke. Na tom prostoru koncentriraju se naše jedinice. Šuma je puna vojnika, koka, kola – svega. Dakle, sprema se odlučujuća bitka! Pjesma se ori cijelom šumom. Drugovi iz jednog odreda pjevaju neku staru kajkavsku pjesmu. Melodija mi je poznata, kao da sam je čuo u svom ranom djetinjstvu, u Podravini...

2.2. Dnevnik 6. 7. 1944.

Oko sedam sati ujutro. Sjedim na livadi i nikako da dođem k sebi. Akcija nije uspjela. Morali smo se povući pod kišom metaka i granata. Bio sam u istom selu kao i lani – Kućani. Ovog puta tukla ga je banda nemilosrdno. Imamo mnogo mrtvih civila. Palo je nekoliko naših drugova. Još mi uvijek šumi u ušima, čujem prasak mina i fjuk metaka i vidim stalno krv – silnu krv...

...Ponovo u selu Ribnjak. Naših sa stvarima još nema. Strašno sam umoran. Seljak nas je lijepo dočekao, ponudio jelo i častio du-

5 DRETAR, Milivoj: Tragedija Druge bitke za oslobođenje Ludbrega <https://povijest.net/tragedija-druge-bitke-za-oslobođenje-ludbrega/>

6 17. udarna slavonska brigade. (ur. Miodrag Živković, ilustracije Vladimir Potočnjak), Titovo Užice 1983., 156–157.

hanom. *Oh, kako je prijala ta cigareta poslije toga užasa...*

Potočnjakovo političko i životno uvjerenje bilo je u skladu sa stremljenjima »bratstva i jedinstva« i slobode, ideala koji su se konkretizirali kroz proživljene ratne grozote i borbe protiv fašizma. Potočnjak je bio član Komunističke partije i njezin aktivan član u kulturi i školstvu. Svjedočeci iz prve ruke raspadanju ideala u koje je vjerovao, njegov stav se promijenio te polovinom 1980-ih godina izlazi iz Partije. Izvjesno je da je tome pridonijela i teška životna priča njegove supruge Nicee Kezele Potočnjak koja je nedugo nakon rata provela godinu dana u zatvoru gdje je u isto vrijeme umrla (vjerojatno nasilnom smrću) njezina majka, te nedugo zatim, od šoka i tuge, i njen otac.

Po završetku rata Vlado ne uspijeva upisati Akademiju likovnih umjetnosti u Zagrebu. Razumljivo, bio je to za njega veliki udarac čiji ga je gorak okus pratio čitav život. Njegovo ustrajanje na figurativnosti, emotivnoj i melankoličnoj nabijenosti i poetičnosti u slikarstvu u velikoj su mjeri bili rezultat tada nastalog bunta protiv »hladnog akademizma«. Godine 1987. Potočnjak biva uključen u Likovnu enciklopediju Jugoslavije⁷ što mu je puno značilo i napokon ispravilo tu, po njemu, životnu nepravdu. Odlučivši da više neće ponovo pokušavati upisati Akademiju, kreće stopama svog oca te pohađa Učiteljsku školu u Zagrebu. U tom poslijeratnom užurbanom periodu Vlado zanemaruje svoje slikarstvo. *Stvari su poslije rata tekle brzo i ja kao da nisam bio svjestan svega toga. Upadao sam u sva ta zbivanja, pun volje za život i rad, ne misleći ni o svojim slikama ni o slikarstvu. Ono je bilo nekako potisnuto u stranu da i danas ne znam zašto.* Dolaskom u Rijeku, vraća se slikarstvu nakon pauze od osam godina i to najviše zahvaljujući likovnim radovima školske djece koji ga posebno inspiriraju.

7 Potočnjak, Vladimir. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021.

<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=49775> (9. 9. 2021.)

Zahvaljujući iskrenosti djece – divnim slikama tih mališana – vraćam se ozbiljnije, poslije par i više godina ćutanja, kistu...

...Vraćao sam se onom Vladi koji je nekada u Slavonskom Brodu namjesto da uči matematiku – slikao. Svakodnevno doživljavaš one divne časove, kada poslije odsustva, se ponovo vraćaš štafelaju, paleti, kistu, a cijela soba imade lagani fini miris terpentina.

Služba u prosvjeti ga prvo vodi na otok Pag, zatim na Rab da bi potom završio u Rijeci, gradu kojeg je uvijek osjećao svojim i gdje ostaje do kraja svog života. Pedesetih godina 20. st. prestaje raditi u školi te obnaša razne (*birokratske* kako ih je zvao) funkcije.

Nakon oslobođenja, bio je član Agitpropa Oblasnog komiteta KPH, nastavnik i kasnije direktor škole »Otokar Keršovani«, instruktor Gradskog komiteta, načelnik Odjela za prosvjetu i kulturu općine Stari grad, pomoćnik direktora Zavoda za školstvo, direktor izdavačkog poduzeća »Otokar Keršovani«. Obavljao je i niz funkcija kao vrlo aktivni društveno politički radnik. Bio je predsjednik savjeta Moderne galerije, predsjednik savjeta kazališta »Ivan Zajc«, predsjednik Kotarske prosvjetne skupštine, predsjednik Udruženja rezervnih oficira, predsjednik Sindikata prosvjetnih radnika grada Rijeka, član Kotarskog komiteta SKJ, i tako dalje.⁸

*Zaista je život nekada čudan. Smjesti te kamo uopće ne spadaš. Danas sam direktor izdavačkog poduzeća, a svi mi u kući tvrde da sam pisanje duboko mrzio. Uvijek sam rađe nešto nacrtao nego pisao.*⁹

Čitavo je to vrijeme slikao i izlagao, pripremio 48 samostalnih te sudjelovao na brojnim skupnim izložbama u domovini i inozemstvu. Nakon niza godina slikanja u vlastitom domu ili stanu, prvi atelijer Potočnjak je uredio u rodnoj kući njegove druge supruge Nade Perović u Kostreni pored Rijeke. Nakon rastave braka slikarski dom nalazi u Turskoj kući u Bakru gdje stvara punih osam godina. Godine 1988.

8 EKL, Vanda: isto, 12.

9 EKL, Vanda: isto, 15, 16.

Sl. 3. Potočnjakov rad iz kasnije faze.

napokon uređuje mali atelijer u vrtu kuće na Pećinama u Rijeci gdje radi do kraja života, 1997. godine.

3. Slikarstvo

Potočnjakovo slikarstvo kretalo se i sazrijevalo kroz tematske cikluse. Svi su oni, koliko god različiti, bili na svoj način vezani za, kako i sam kaže: *figuru – kuću – more i zemlju. Slikam čovjeka. U svojoj mladosti, Vlado je najviše koristio slikarske tehnike crteža i akvarela. Akvarel je uvijek najviše volio i smatrao ju je najtežom slikarskom tehnikom jer nema mjesta preslikavanju, intimno je povezana sa slučajnošću i podnosi mali broj pogrešaka. U tematici mora i u apstraktnom prosedeu, tek ovlaš oslonjenom na vizualna uporišta, bogatom asocijacijama, izrazio je Potočnjak svoje prave mogućnosti, pružio vrsne, dorečene rezultate u akvarelu — tehnici u kojoj je nanos boje najmekšom kičicom neposredan, izravan i konačan. Živi splet tonova i nenadanih dodira boja, prožimanje slojeva — sve to pribavlja akvarelima dinamičnost, napregnutost i uzbudljivost. Ovi akvareli, puni duhovitih nena-*

Sl. 4. Rad nastao krajem 1970-ih godina.

*danosti, šarma i svježine, djeluju kao odušak snage i radosti.*¹⁰

Kroz svoju dugu slikarsku karijeru Potočnjak se koristio i ostalim tehnikama. Za »ozbiljne« radove i samostalne izložbe najčešće bi izabrao ulje, a igrao se i s akrilom, temperom, drvom pa i plastikom pogotovo kod izrade, kako ih je Vlado nazivao, »ploha«. Plohe su bile veliki dekorativni panoji od različitih materijala. U razdoblju od 1964. do 1983. godine realizirao je više od šezdeset djela namijenjenih dekoraciji prostora. Radovi su se nalazili u gradovima i mjestima Primorja i Kvarnera (Crikvenica, Rijeka, Novi Vinodolski, Uvala Scott, Malinska (Haludovo), Kraljevica, Opatija, Senj, Ika, Kostrena, Mali Lošinj, Rab, Baška, Novalja, Stara Baška te u Ravenni i Forli (Italija). Na žalost, čestim promjenama namjene i vlasnika tih prostora, većina Vladinih ploha danas više ne postoji.

¹⁰ EKL, Vanda: isto, 13.

4. Ciklusi

Vođen otvorenošću za novim, urođenim dječjim entuzijazmom i znatiželjom slikao je maslinu, čičak, ilustrirao poeziju, golubove pa i glazbu u seriji Rapsodija u plavom. Figurativnost na kojoj je stasao ponekad je volio razgraditi apstraktnom estetikom, posebno u ciklusu Kamen i more. *Izložba Kamen i more 1960. godine bila je plod te zaokupljenosti koja će kroz bezbroj stvaralačkih inačica, tema i materijala, sredstava i prosede, razgranati obradu fenomena mora. Premise su bile u genetskoj privrženosti, u priklonu od djetinjstva usađenom, i u tematskoj postojanosti koja je nosila brojne mogućnosti razvoja estetskih učinaka i tehničkih postupaka. Već je prva izložba objavila u slikarevom likovnom vokabularu otvaranje slobodnijih formulacija, odnosno usmjerenje koje je logično vodilo do ruba figuralnog prikaza. Elementarni odnosi u prirodi pružali su novu doživljajnu sferu, u kojoj se je podastirala prilika da se u postupnom odalječivanju od transkripcije viđenog, načmu maštovite, ali likovno zahtjevne transpozicije motiva. Obličje kamena i mora, kasnije podmorja, izazvalo je dozrijevanje novih izražajnih puteva i kvaliteta. Bila je to pustolovina u koju je Potočnjak ušao odvažno i temperamentno, kao suputnik trendova vremena, iako nije podlegao općim obrascima. Iz tog se je pristupa, oslobođenog neposrednih motivskih realističkih oslonaca, granala pažnja i izazivala eksperimentalna radoznalost prema kolorističkom ustrojstvu, različitim materijalima, strukturama, postupcima itd.*¹¹

Čičak je jedan od motiva po kojem je Potočnjak bio prepoznatljiv. Ideja se počela radati sasvim slučajno kao skica oko 1964. godine da bi ubrzo prerasla u *leitmotif* na koji se Vlado često vraćao. Ušao je u *vidokrug Potočnjakove osjetljivosti* kojom je zapazio i upijao sve pojave *uzmorskog podneblja*. Simbolika te biljke, izrazito smjerne i evokativne, bila je čitka, zgusnuta, a njena likovna obilježja primamljiva. Cvijet u kamenu i guštiku, kamen u cvijetu. U čičku su se sabirale

u početku boje pejzaža: *modrine, sivila i žutila, patina soli, vjetra, sunca i lišajeva*. Ukručena pijeska i smole. *Bilo je to istraživanje na relaciji od realističkog do apstraktnog prijevoda, od klasičnih boja i postupaka do raznih materijala i pretvorbi*. Kasnije je čičak postao *cvijet interijera, cvijet velike, davno osunčane glave, sasušene u polumraku trjemova i soba*. *Ljuta trava, krute, zgrčene epiderme, aromatizirana blizinom pelina i kadulje*. Taj je cvijet sabirao poeziju stvari ostavljenih u staroj kući sa svodom pod užeglim suncem.¹²

Godine 1967. i 1968., Potočnjak provodi osmišljavajući i stvarajući ilustracije za hrvatsko izdanje izabranih pjesama poznatog talijanskog pjesnika i nobelovca Salvatorea Quasimoda. Ilustracije su objavljene u knjizi *Život nije san* 1968. godine. Quasimodo je osobno sudjelovao u tom procesu prije vlastite smrti iste te godine. Vlado je napravio i slike velikog formata za samostalnu izložbu istog naziva. Od 1971. do 1976. godine Potočnjak je zaokupljen slikanjem ciklusa **Čudne zime**. Bila je to jeka slavonskih zima pretvorena u lirski meko obojene površine na kojima se može osjetiti napeti mir zasnježenih polja. Otvoreni prostori što ih grade bjeline pritisnuti su pojasom nemirna neba i dalekih planina u dubini i definirani grumenima ogoljele vegetacije. Čudne zime su pravo posvećenje Potočnjakovih intimno najdragocjenijih i najskladnijih životnih trenutaka. Kroz pokrajine djetinjstva vodila je i zamisao ciklusa *Crvena jesen*, impozantna zbirka od 58 slika u ulju i kombiniranoj tehnici, prikazanog 1977. godine. Za razliku od sjetno razblaženih *Zima* – javljaju se afektivno ražarene tople boje zrele slavonske jeseni. Potočnjak se i u ovoj fazi izražava apstraktnim kombinacijama pokretljivih slojeva boje, uz koje izranjaju figurativni detalji ili znakovi. Godine 1978. prezentiran je ciklus nazvan **Čakavski litrati** (kombinirana tehnika). Umjetnikova je mašta aktivirana pjesničkim viđenjima, pričama, slikama, metaforama čakavskih poeta, a nadasve intimističkom prisebno-

11 EKL, Vanda: isto, 16, 18.

12 EKL, Vanda: isto, 35.

šću i zvukom dijalektalnog izraza. Vlado Potočnjak upravo daje oduška svojoj odanosti, svojoj emocionalnoj uživiljenosti u to uzdušje. Prepušta se dragosti čakavštine, ljudima što kroz svoje svakodnevije nose velike brige i male radosti, ambijentima što vonjaju ružmarinom, smiljem, starim zidom i blizinom mora. Bilo je neophodno i očekivano da Vlado Potočnjak svoje slikarsko čuvstvovanje i produbljeno iskustvo veže uz još jednu temu koju je nosio od mladosti, u korijenu svog bića: temu revolucije. Već naslovom svoje izložbe u Muzeju narodne revolucije u Rijeci 1981. godine *Dolje lanci i okovi – ne vežu se sokolovi*, najvio je da ustraje u dva pristupna smjera, u ratnim sjećanjima i literarnoj inspiraciji. Slike koje je objavio, mahom u velikom formatu, nastale su kao interpretacija revolucionarne poezije i narodne partizanske pjesme. Potočnjakove su slikarske obrade gotovo uvijek bile potaknute nostalgijom i kada je evocirao primorski zavičaj, djetinjstvo u slavonskoj zimi, crvenu jesen ili medij mora. I sada je zasnivao svoj slikarski iskaz na osjećajnom nemiru, ponekad na pravom izgaranju. Potočnjak je sazeo svoja dosadašnja likovna iskustva prožimajući zbilju i snoviđenja, fantastiku i sjećanja svojom najboljom snagom. Ostvario je u biti duboku vlastitu potrebu za retrospekcijom revolucije. Tu prošlost gledao je očima zrele sadašnjosti, ali kroz sjećanje na jedan egzistencijalni period koji na određeni način nije nikad u njemu prestao trajati.¹³

Bijeli golubovi mira reakcija su na Domovinski rat u Hrvatskoj i posljednji su Potočnjakov slikarski ciklus koji je nastao 1991. i 1992. godine. *Ova je izložba van svih mojih intima i mog slikarskog razmišljanja. Ona je naprosto nametnuta i ja sam morao progovoriti – trebalo je nešto kazati. No ja nisam krenuo da slikam porušeno, ubijeno, taj užas rata bila bi to reportaža, ponovljena istina – a umjetnost je ipak pokraj svega drugog i san, e pa ja sam sanjao o miru – Meni se rađao mir još u utrobi rata. Ne dao bog da se više ikada*

vratim na BIJELE golubove mira jer kada nastupi istinski mit – ja ću tada ponovo slikati kao slobodan čovjek – jer MIR I SLOBODA lice su i naliče velike kamene ploče Čovječnosti. Tako bi se moja izložba mogla nazvati ČOVJEK – SLOBODA – MIR. Bio bi to lijepi triptih. Slikar sam koji skoro uvijek posvećuje izložbu nekome. Za mene na taj način izložba dobiva nove dimenzije neke intimne vrijednosti. Nekada ta posveta ostaje u meni nekada je javno iznesena! Izložba »Crvena Jesen« 1977 – Posvećena mojoj mami – Bila je to priča o jeseni u Podravini – moje djetinjstvo – a majka je rođena u tom kraju! Izložba »Primorski čičak« 1966 – posvećena je ocu – a izložba »Jedanaest čičkova« u Bakru mojoj supruzi Nicei. Da bi preko izložbe »Dolje lanci i okovi ne vežu se sokolovi« 1980. dao obol mojim kolegama iz školskih klupa koji su pali kao junaci u partizanima. Točno pred 20 godina, 1973., održao sam izložbu slika na trsatskoj gradini na otvorenom – ništa još nije bilo uređeno – tako da ova izložba nosi dva obilježja: Poslije dvadeset godina opet na gradini – kao pionir trsatske gradine – i 23. je JURJEVO – moj je otac imenom JURAJ – mala moja intima.¹⁴

Potočnjak je dobitnik brojnih likovnih nagrada među kojima Nagrada »Ivana Zajca« Grada Rijeke 1959., Zlatna medalja Grada Ravenne (Italija) 1963., Srebrna medalja Grada Ancone 1964., Zlatna medalja predsjednika republike Italije 1965., Zlatna medalja Grada Cattolica 1970., Srebrni grb Grada Rijeke 1971., Diploma »Grand Finaliste« Cannes 1971., »Premio d'inverno di pittura«, Ferrara 1972., Zlatna medalja Grada Campione d'Italia 1972., Nagrada za životno djelo Grada Novog Vinodolskog 1999. i mnoge druge.

5. Vlado – osobno

Jednostavan, direktan, emotivan i društven čovjek Vlado je uvijek bio spreman za šalu i smijeh. Bilješke koje je ostavio protkane su njegovim intimnim promišljanjima i preispitivanjima. Ona su uvijek,

13 Potočnjakove bilješke za monografiju.

14 Potočnjakove bilješke za monografiju.

kao i on sam: topla, bogata emocijama i dozom vedre ironije. To je ta naša pretjerana skromnost i urođena stidljivost koja prati cijelu obitelj. Fale nam neki kotači u glavi i tu se ne može pomoći. Tako je to uvijek kod mene. Sve mi je »svejedno« mada ne mislim tako, a nemam snage da to kažem. Uvijek sam pun nekog obzira koga skupo plaćam. Bio bih valjda naj sretniji kada bi me svi pustili na miru – kada nitko od mene ne bi tražio da nešto potvrdim ili negiram – kada bi to »svejedno« nestalo. Djeca su me voljela jer sam bio zaista čudan nastavnik. Slabu ocjenu sam teško podijelio jer sam uvijek smatrao da je dijelim sebi – da sam ja kriv ako đak ne zna. Ja svoje godine ne brojim – kalendarski – naime da sam star – 40 ili 30 godina – nego da sam do sa imao 9 svoji izložbi. Tada me progoni osjećaj da imam još malo vremena – jer od jedne do druge izložbe prođe i po par godina, a to je puno. Zato sam stalno u radu. Želim to i biti – raditi i raditi jer tada ne starim – tada živim.

Vlado je imao nekoliko pravih prijatelja. Prijateljstvo s talijanskim keramičarom Goffredom Gaeta iz Faenze je zasigurno jedno od najvažnijih kako iz osobnog tako iz slikarskog života. O njemu je zapisao: *A što reći o Goffredu? Jednom riječu – kao brat. Doći u Faenzu znači doći »kući«.* Goffredo, pišući recenziju Vladine izložbe u njegovom studiju u Faenzi kaže: *Želim vam ispričati priču o Vladi, njegovom slikarstvu i ljubavi koju donosi prema svojoj zemlji. Ne želim razgovarati s vama o njegovim djelima i ispitivati ih s kritičke točke gledišta: vrijeme će prosuditi umjetnikovo djelo, ali želim ispričati priču o Vladi kao čovjeku, umjetniku i iskrenom prijatelju. Dugo godina Vlado i ja živimo u razmjeni umjetničkih iskustava koja često provjeravamo jedan s drugim. Iz tih usporedbi izvlačimo poticaj za nastavak neprestane potrage za onim velikim ciljem koji je Umjetnost: ciljem koji se uvijek čini dalekim i nedostižnim. Mislim da je naše veliko prijateljstvo rođeno na ovaj način, prijateljstvo koje prevladava ideale i prepreke, prijateljstvo kojem je zajednički nazivnik umjetnost i veliko uzajamno poštovanje. Moglo bi se reći, mnogo iskustava koja karakteriziraju ovo udruživanje interesa, poput zajedničke alkemijske strasti za*

traženjem novih tehnika i strasti prema beskrajnem prostoru koja u Vladi pronalazi posebnu konkretnost i u njegovoj ljubavi prema astronomiji. Međutim, lijepo se prisjetiti kako se vode rasprave o nama dragim radovima i umjetničkim temama. Na početku prevladava duga tišina, uglavnom zbog jezične poteškoće u međusobnom razumijevanju i koncentracije na ideje koje će se izlagati. Nekoliko poznatih slavenskih riječi dopušta mi tek da mu ponudim čašu vode, dok je za Vladu talijanski glazbeni jezik koji se mora pjevati na španjolskom, sa svim riječima koje se završavaju s »esse«. Počinjemo s nekoliko kratkih i zakržljalih rečenica s kojima se pokušavamo razumjeti, tada nam olovka i list za crtanje pomažu dublje i dublje ulaziti u detalje, sve dok jednom kad uđemo u srž rasprave ne razumijemo jedan drugoga savršeno; doista, mislim da se u tom trenutku izražavamo čak i na našim dijalektima: ali to je u redu ... doista bih rekao da je savršeno.

Suprug moje bake Nicee, Vlado je bio više nego djed. Bio mi je uzor i prijatelj. Čovjek toplog pogleda i od malo riječi, uvijek izrečenih u pravom trenutku. Svakog dana u 19:15 uživao bi kao i ja u Pink Pantheru, Tomu i Jerryju i La Linea, a televizija bi ga odvrtila od njegovog »šrajbtiša« tek – i uvijek – kada se prikazivao bilo kakav vestern. Slikao bi svaki dan i najčešće je to bilo prije podne do ručka. Dok sam bio u Rijeci redovno bih odlazio u atelijer vidjeti što radi. Prostor je bio mali, posebnog mirisa, prepun knjiga i raznih predmeta, a Vlado bi uvijek bio pored prozora i »paka« svoje akvarele. Ušao bih u atelijer, stao pored njega i u tišini, očaran gledao kako radi. To je rezultiralo time da sam i sam krenuo putem slikara upisavši Akademiju likovnih umjetnosti u Bologni (Italija). Premda sam pred petnaestak godina napustio taj put, ostavio je dubok trag na meni, a uspomene na Vladu jedne su od najvažnijih u mom životu.

6. Zaključak

Vlado Potočnjak ostavio je bogatu arhivu svega što je bilo vezano uz njegovu slikarstvo: vlastite bilješke, skice, uspomene, novinske članke i ostalo. Bio je izuzetno temeljit i uporan u tome. Zadnjih nekoliko godina traje proces digitalizacije te arhive. Vlado je ostavio veliki trag u slikarskoj i kulturnoj povijesti grada Rijeke i okolice, bio je slikar kojeg su ljudi cijenili te osobno smatram da je važno njegov slikarski opus i životni put prezentirati na način da bude dostupan javnosti.

Želja i ideja je da se 2024. godine, koja obilježava stogodišnjicu njegovog rođenja, održi retrospektivna izložba najvažnijih likovnih djela, izrade internet stranice sa svim relevantnim materijalima i da se jednom napokon realizira monografija o njegovom životu i radu.¹⁵ Koliko su ljudi voljeli Vladin rad govori i činjenica da je u njegovoj ostavštini ostalo jako malo njegovih slika. Naime, gotovo sva djela sa samostalnih izložbi, a i sve ostalo što bi naslikao, istog bi trena (često i unaprijed) bilo otkupljeno. Posjete ljudi i galerista bili su skoro svakodnevna pojava u Vladinom i Niceinom stanu na Pećinama u Rijeci i u šali se govorilo da u Rijeci ne postoji zid na kojem nema neka Vladina slika, akvarel ili barem čestitka, maslina ili čičak.

Zbog te činjenice, jedna od osnovnih radnji vezanih za realizaciju gore navedenih ideja, izrada je izrada foto arhiva Potočnjakovih slika u vlasništvu privatnih osoba. Kako bi se to realiziralo potrebna nam je suradnja i pomoć vlasnika slika te financijska podrška nadležnih ustanova, ali i privatnih donatora. Suradnja u realizaciji tog vrijednog projekta najbolji je način da se prisjetimo opusa Vlade Potočnjaka i time mu damo mjesto koje je svojim radom zaslužio.

Literatura i izvori

- DRETAR, Milivoj: Tragedija Druge bitke za oslobođenje Ludbrega <https://povijest.net/tragedija-druge-bitke-za-oslobodenje-ludbrega/>
- EKL, Vanda (ur.): *Vladimir Potočnjak skica za monografiju*. Rijeka: Tipograf, 1984.
- 17. udarna slavonska brigada. (ur. Miodrag Živković, ilustracije Vladimir Potočnjak), Titovo Užice 1983.
- Naselje Struga, općina Sveti Đurđ, [https://hr.wikipedia.org/wiki/Struga_\(Sveti_%C4%90ur%C4%91\)](https://hr.wikipedia.org/wiki/Struga_(Sveti_%C4%90ur%C4%91))
- Novosti iz Broda, 15. lipnja 1937. godine
- Novosti iz Broda, 15. lipnja 1938. godine
- Potočnjak, Vladimir. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=49775>> (9. 9. 2021.)
- Bilješke za monografiju Vladimira Potočnjaka (rukopis)

¹⁵ Isječke iz arhive i poneku Vladinu sliku mogu se pronaći na <https://www.facebook.com/vladopotocnjak>